

TÜRKİYE'NİN AVRUPA BİRLİĞİ MÜZAKERE SÜRECİNDE YUNANİSTAN İLE OLAN KARASULARI SORUNU

Yazar : M.Melih BAŞDEMİR*

Öz

Türkiye ve Yunanistan'ın 1000 yıllık ortak tarihlerinde genellikle hasmane bir şekilde yürüyen ilişkileri, Avrupa Birliği sayesinde başka bir boyuta taşınmıştır. Türkiye'nin Ege'deki egemenlik haklarıyla doğrudan ilişkili olan karasuları sorunu bu süreçte büyük bir önem taşımaktadır. Bu çalışma ile öncelikle bu sorunun hukuki açıdan bir değerlendirilmesi yapılmıştır. Daha sonra iki ülke arasındaki sorunlar tarihi bir süreç içinde incelenerek tarafların tezleri objektif bir şekilde incelenmiştir. Türkiye'nin AB müzakere sürecine girmesinden dolayı, konunun AB müktesebatı içinde yeri ve çözüm şekilleri incelenmiş, bu konuda Türkiye'nin AB ile ilişkileri tarihsel bir süreç içinde irdelenmiştir. Son olarak muhtemel çözüm şekilleri ve uygulanması gereken politikalar hakkında yapılan çalışmalar teklifler haline getirilmiş ve milli çıkarlara uygun hareket tarzları geliştirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ege, Karasuları, AB, Türk- Yunan Sorunları, Deniz Hukuku.

Abstract

The thousand years old adversary relations between Turkey and Greece have been brought in a highly different arena due to European Union's intervention to these two countries' problems. Turkey's territorial waters problem is eminent in this process, since it is directly linked with Turkey's sovereignty over the Aegean Sea. In this research, first, legal status of the problem has been clearly defined. Then, relations between two countries have been investigated within a

* Hv.Pl.t.Yzb. M.Melih BAŞDEMİR, Hava Harp Akademisi 2007 Mezunu.

historical perspective, and their theses have been objectively listed. Then, the problem have been evaluated with EU's legal stances, and the options for solution have been laid, since Turkey's journey toward the EU membership has seriously begun. At this point, Turkey's relations with EU has been briefly examined within a historical perspective. Finally, possible ways of solution and polices which are consistent with the national interests have been offered.

Key Words: Aegean Sea, Territorial Waters, EU, Turkish-Greek Problems, Sea Law.

1. Giriş:

Ege Denizi, Karadeniz'i Akdeniz'e bağlayan, bu kıyılarda bulunan devletleri uluslararası su yollarına ulaştıran, jeostratejik öneme sahip olan bir kıta içi denizdir. Ege Denizi, Süveyş Kanalı, Cebelitarık Boğazı ve Doğu Akdeniz'i kontrol altında tutma imkânı vermektedir. Karadeniz ve Akdeniz'in birleşmesini sağlar. Diğer bir ifadeyle Ege Denizi, üç kıtanın kara, deniz ve hava ulaşımının odak noktasıdır.¹

Türkiye ile Yunanistan arasında bulunan Ege sorununa şimdiye kadar adil bir çözüm bulunamaması Türkiye'nin Avrupa Birliği (AB) ile başladığı müzakere süreci ile yeni bir boyuta taşınmıştır. Bu iki ülke arasında bulunan, başta Ege olmak üzere diğer sorunlar artık AB'ye havale edilmiş durumdadır. Bu çalışmanın içinde inceleneceği gibi Ege Sorunu'nun çözülmesi için öncelikle karasularının bir mutabakata bağlanması gerekmektedir. Bu kilit sorun artık sadece uluslararası anlaşmalar ile değil aynı zamanda AB müzakere süreci ve bu süreçte alınacak kararlar doğrultusunda çözülecektir.

¹ Emel Kabataş, "Lozan Antlaşması'ndan Günümüze Türk-Yunan İlişkilerinde Ege Denizi ve Ege Adaları Sorunu", T.C. İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk İlkeleri İnkılap Tarihi Ana Bilim Dalı, İstanbul, 2001, s.7.

Tarihsel açıdan, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş tapusu olan Lozan anlaşmasıyla, gerçekçi olarak iki ülke arasındaki ilişkilerde yeni bir dönem açılması ve uluslararası kurallara uygun olarak yakın komşuluk ilişkileri kurulmaya başlanmıştır. Özellikle Türkiye'nin iyi niyetine rağmen, Lozan Antlaşması'ndan itibaren Türk-Yunan ilişkilerinde özellikle Kıbrıs ve Ege Denizi'nde yaşanan sorunların daha belirgin bir hal aldığı dikkati çekmektedir. Bunun sonucu olarak iki ülke arasında yaşanan sorunların AB ile müzakerelerin devam ettiği günümüze kadar yansıdığı ve bu konunun, Türkiye açısından, özellikle AB'nin siyasi kriterleriyle ilgili müzakereleri sırasında çok önemli sorunlar yaratacağı bilinmektedir.

Türkiye ve Yunanistan arasındaki sorunlardan *karasuları sorunu* ayrı bir öneme sahiptir. Gerçekte Ege Denizi'ndeki kilit sorun karasuları sorunudur. Bu sorun Ege'nin egemenliği sorunudur. Bu sorunun çözülmesiyle Ege'deki kıta sahanlığı ve hava sahası sorunları da çözülmüş olacaktır. Yunanistan karasularını 12 mile çıkardığı anda, ileride de ayrıntılı bir şekilde anlatılacağı gibi Ege'nin tek hakimi olacak, deniz ve hava trafiğini denetleyecek, hatta çeşitli nedenlerle Ege'deki karasularından ve hava sahasından yabancı trafiklerin geçişlerini rahatlıkla engelleyebilecektir. Bunun sonucu olarak, İstanbul'dan Antalya'ya gidecek Türk gemileri Yunan karasularından geçmek zorunda kalacaklar ve Yunan makamlarının onayına tabi olacaklardır. Buna paralel olarak, hava sahası da karasuları ile aynı genişliğe sahip olduğundan dolayı askeri ve sivil uçaklar da yine Yunan hava sahasını kullanmak zorunda olacaklar, özellikle askeri açıdan onarılamaz zafiyetler yaratılacaktır. Kısacası bunların sonucunda Türkiye'nin Ege üzerinden Akdeniz'e çıkışı kapanmış olacaktır. Bu da Türkiye açısından kabul edilemez durumdur.

Bu çalışmada; karasuları ile ilgili iki ülkenin mevcut uygulamaları, uluslararası kabul edilmiş hukuki kurallar, tarafların çıkarları ve görüşleri, AB'nin konuyla ilgili mevzuatı ve kriterleri incelenmiştir. Bu incelemenin sonucunda genel bir durum değerlendirilmesi yapılarak AB müzakereleri sırasında savunulması gereken görüşler belirlenmiş ve konunun milli çıkarlara uygun olarak çözülmesi için tekliflerde bulunulmuştur. Amacımız Türkiye'nin en büyük projesi olan AB

projesinde Yunanistan'la olan Ege'deki karasuları sorununda çıkarlarımıza uygun çözüm yolları üretmek ve bu sayede AB müzakerelerinde başarılı bir şekilde ilerlemektir.

2. KARASULARI KAVRAMININ HUKUKİ YÖNDEN İNCELENMESİ

a. Deniz Ülkesi ve Deniz Yetki Alanları

Uluslararası hukuk açısından deniz, farklı hukuki rejimlere tabi olan yetki alanlarına ayrılır. Öncelikle, devletlerin egemenliğine tabi deniz kesimi ve açık deniz kesimi olarak iki temel yetki alanı vardır. Devletin egemenliğine tabi olan deniz kesiminde iç sular ve karasuları rejimleri uygulanır. Buradaki karasuları devletin deniz egemenliğinin dış sınırını oluşturur.²

Açık denizler ise devletin herhangi bir egemenlik yetkisinin bulunmadığı, kullanımı uluslararası anlaşmalarla belirtilmiş olan deniz sahalarını kapsar. Buna rağmen, uluslararası hukuk, açık denizlerin kıyıya yakın olan bazı kesimlerinde, kıyı devleti yararına bazı özel rejimler öngörmektedir. Bunlar; bitişik bölge, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge rejimleridir.

Genel olarak açık denizler adından da anlaşılacağı gibi bütün ülkelerin kullanımına açıktır, yani serbesttir. Bunun sonucu olarak, açık denizlerde aşağıdaki serbestiler uygulanır;³

- Seyrüsefer serbestisi,
- Uçma serbestisi,
- Sualtı kablo ve boru hattı döşeme serbestisi,

² S.Toluner, "Milletlerarası Hukuk Dersleri", Beta Yayınları, İstanbul,1996, s.66-67.

³ Bkz. BMDHS, md. 87.

- Suni adaları ve uluslararası hukukun izin verdiği diğer tesisleri inşa etme serbestisi,
- Balıkçılık serbestisi,
- Bilimsel araştırma serbestisi.

Bu serbestiler 1982 BM Denizcilik Sözleşmesiyle onaylanmış ve taraf ülkelerin eşit olarak kullanımına sunulmuştur.

b. Karasuları

Karasuları; denize kıyısı olan devletlerin kara ülkelerini çevreleyen ve duruma göre bitişik bölgeye, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgeye veya doğrudan açık denize kadar uzayan deniz kesimini belirtmek için kullanılan terimdir. Karasularının iç sınırı ile kara ülkesi arasında kalan deniz kesimi bir ülkenin iç sularıdır.⁴ Karasularının hukuki bakımından niteliği, diğer bir ifade ile devletle karasuları arasındaki hukuk ilişkisi incelendiğinde, karasularının ulusal ülkenin bir parçası olduğu görülmektedir. Diğer bir deyişle, bu sular, kıyı devletinin ulusal sınırları içindedir. Böyle olunca da devletle karasuları arasındaki hukuk ilişkisi, devletle-genel olarak-ülkesi arasındaki hukuk ilişkisine bağlanmakta ve bunun içinde yer almaktadır.⁵

Tarihsel olarak, Milletler Cemiyeti'nin öncülüğüyle toplanan 1930 Lahey Kodlaştırma Konferansı'nda devletler, karasularının ulusal ülkenin bir parçası olduğu konusunda görüş birliğine varmışlardır. 1958 Cenevre Deniz Hukuku Sözleşmeleri'ne (1958 CDHS) paralel olarak, 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (BMDHS)'nin 2'nci maddesinin birinci fıkrasında; "Kıyıdaş devletin egemenliği kara ülkesinin ve iç suların ötesinde ve bir takımada devleti söz konusu olduğunda, takımada sularının ötesinde karasuları denilen bir bitişik bir

⁴ 1958 CDHS md. 5; BMDHS md. 8.

⁵ F.Çelik, *Milletlerarası Hukuk* İkinci Kitap, İstanbul 1989, s.76.

deniz kuşağını kapsar”⁶ hükmüyle karasularının hukuki niteliği açıklık ve kesinlikle belirtilmiştir.

Ancak, hukuk açısından devletle ilişkisi kara ülkesiyle bir tutulsa da, karasularının birtakım özellikleri bulunduğu kesindir. Bir kere, fiziksel yönden, karasuları ile açık deniz arasında bir nitelik farkı yoktur. İkincisi, uluslararası deniz ulaştırması bakımından karasuları büyük önem taşımaktadır. Bu durum ve özellikle bu sonuncusu, kıyı devletinin kara ülkesi üzerinde kullandığı yetkilerinin bir kısmını karasuları üzerinde kullanamamasını gerektirir. İşte, devletin bu sular üzerinde kullanabileceği ve kullanamayacağı yetkileri, uluslararası hukuk düzenler.⁷

c. Karasularının Dış Sınırı

Karasularının dış sınırı devletin ülkesinin, deniz ve hava ülkelerinin dış sınırını oluşturması itibarıyla çok önemlidir. Bu noktanın ötesi açık denizler ile uluslararası hava sahalarıdır. 1982 BMDHS'nin 4'üncü maddesinde ifade edildiği şekilde; karasularının dış sınırı her noktası esas hattın en yakın noktasından karasularının genişliğine eşit uzaklıkta bulunan hattan oluşur.⁸ 1958 Deniz Sözleşmesi'nin 6'ncı maddesinde de dış sınır benzer şekilde tanımlanmaktadır. Her iki sözleşme de dış sınırın nasıl çizileceğine ilişkin herhangi bir düzenleme getirmemektedir. Ancak dış sınır hattı öyle çizilmelidir ki, iç sınır ile dış sınır arasındaki mesafe, her noktada, karasuları için kabul edilen genişlikte olmalıdır.

Karasularının sınırlandırılması konusunda özel bir düzenleme getiren 1958 Deniz Sözleşmesi'nin 12'nci maddesinin aynen benimsenmesi suretiyle 1982 Sözleşmesine dahil edilen 15'inci madde hükmüne göre; “İki devletin kıyıları bitişik veya karşı karşıya olduğunda, aralarında aksine anlaşma olmadıkça, bu devletlerden ne birinin ne de diğerrinin kendi karasularını, bütün noktaları, bu iki

⁶ Bkz. 1982 BMDHS, www.saemk.org/belge/asp?, 17.02.2006.

⁷ F.Çelik, *Milletlerarası Hukuk*, İstanbul 1989. s.76-77.

⁸ Bkz. 1982 BMDHS, www.saemk.org/belge/asp?, 17.02.2006.

devletin her birinin karasularının genişliğinin ölçülmeye başlandığı esas hatların en yakın noktalarından eşit uzaklıkta bulunan orta hattın ötesine uzatmaya hakkı yoktur. Bununla beraber bu hüküm, tarihi hakların veya diğer özel durumların varlığı nedeniyle, her iki devletin karasularının başka şekilde sınırlandırılmasının gerekli olduğu durumlarda uygulanmaz".⁹

Türkiye ve Yunanistan gibi kıyıları yan yana olan devletler arasında karasularının yan sınırlarının saptanması zorunluluğu vardır. Karasularının yan sınırı fazla tartışılan bir sorun değildir. Komşu devletler bu sorunu aralarında yapacakları sınır antlaşmaları ile çözebilirler. Bu yola başvurulmamaşa, karasularının yan sınırı uluslararası hukukun öngördüğü usullere uygun olarak çizilir. Genel bir uygulama olarak, kıyı istikametine çizilen dikey çizgilerin komşu devletler arasında karasuları yan sınırını oluşturduğu görülmektedir.

ç. Karasularının Genişliği

Karasularının ulusal ülkenin bir parçası olduğu düşüncesinin uluslararası platformda önem kazanmasına paralel olarak, karasularının genişliği sorunu da 17'nci yüzyıldan itibaren tartışılmaya başlanmıştır. Karasularının genişliğine ilişkin ilk somut adımı İtalyan diplomat Galiani atmıştır.¹⁰ O dönemlerde top menzilin en çok 3 deniz mili olması nedeniyle, Galiani, 1782'de karasuları genişliğinin 3 deniz mili olmasını önermiştir. Bu 3 millik genişlik esası, o dönemden günümüze kadar en uzun süreli uygulamayı oluşturmuştur.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında deniz hukukuyla ilgili sorunlara açıklık getirmek amacıyla toplanan 1958 Cenevre Birinci Deniz Hukuku Konferansında (CDHS), karasularının genişliği konusunda somut bir sonuca varılamamıştır. 1958 CDHS, bu konuda bir hükme yer verilmeksizin kabul edilmiştir. Bu sorunu tartışmak üzere toplanan 1960

⁹ Bkz. 1982 BMDHS, www.saemk.org/belge/asp?, 17.02.2006.

¹⁰ Kabataş, E., *Lozan Antlaşması'ndan Günümüze Türk-Yunan İlişkilerinde Ege Denizi ve Ege Adaları Sorunu*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2001.

Cenevre İkinci Deniz Hukuku Konferansı da başarı sağlayamamıştır¹¹. Birleşmiş Milletler Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı'nda, karasuları genişliğinin 12 mil olarak saptanması yolunda güçlü bir eğilim belirmiştir. Sunulan tasarımlardan ve açıklanan görüşlerden 100'ü aşkın devletin 12 mile taraftar oldukları gözlenmiştir. Bu güçlü eğilim neticesinde, 1982 BMDHS'nin "Karasularının genişliği" başlığını taşıyan 3'üncü maddesi şu şekilde kaleme alınmıştır;

*"Her devlet karasularının genişliğini tespit etme hakkına sahiptir; bu genişlik işbu sözleşmeye göre tespit edilen esas hatlardan itibaren 12 deniz milini geçemez."*¹² Görüleceği gibi, 1982 BMDHS ile kıyı devletlerine 12 mile kadar varan bir kara suyuna sahip olma hakkı, ilke olarak tanınmaktadır. Ancak, kıyı devletine tanınan bu takdir hakkının, coğrafi ve hukuksal nedenlere bağlı olarak, birtakım kısıtlamalara uğraması olasılığı da her zaman vardır. Bu karar sonucunda denize kıyısı bulunan ve bir deniz ülkesine sahip olan 146 bağımsız/özerk devletten 130'u 12 mil karasuyu genişlik esasını uygulamaya başlamıştır.

Türkiye, 1982 BMDHS görüşmeleri esnasında, Ege'de mevcut özel coğrafi durumu öne sürerek 12 mil esasının bir hak olarak her devlete tanınmasına karşı çıkmıştır. Sözleşmenin 309'uncu maddesinde öngörülen çekince ileri sürme yasağı karşısında anlaşmaya taraf olma olanağı bulamadığı için oylamada aleyhte oy kullanmış ve anlaşmaya taraf olmadığını açıklamıştır. Türkiye bu tutumunu sürdürdüğü müddetçe 12 mil düzenlemesi kendisine karşı ileri sürülemez.

Türkiye, hukuki olarak 1964 yılında çıkarılan 476 sayılı kanun ile karasuyu genişliğini ilke olarak 6 mile çıkarmış ve karasuyu daha geniş olan devletlere karşı mütekeltiliyet ilkesinin uygulanacağı belirtilmiştir. Bu kanun ile karasuları genişliği Ege'de 6 mil, Karadeniz ve Akdeniz'de 12 mil olarak uygulanmaya başlanmıştır. Ancak, 1982 konvansiyonunu takiben konvansiyon esnasında sergilediği tutumunun devamı olarak eski 476 sayılı kanunu iptal etmiş ve yerine 30 Mayıs 1982 tarih ve 2674 sayılı Karasuları Kanunu'nu çıkarmıştır. Bu yeni yasa ile Türk

¹¹ S.Toluner, *Milletlerarası Hukuk Dersleri*, Beta Yayınları, İstanbul, 1996, s.302.

¹² Bkz. 1982 BMDHS, www.saemk.org/belge/asp?, 17.02.2006

karasularının genişliğinin 6 deniz mili olduğunu, Karadeniz ve Akdeniz'de mevcut durumun sürdürülmesini, belirli denizler için karasularının genişliğini 6 milin üzerine çıkarma yetkisinin Bakanlar Kuruluna verildiğini ilan etmiştir.¹³

3. TÜRK-YUNAN SORUNLARINA BİR BAKIŞ: KARASULARI SORUNU

a. Ege Denizi'ne İlişkin Sorunlar

Ege Denizi'ne ilişkin sorunların temelinde, Yunanistan'ın Türkiye'nin Ege'deki hak ve çıkarlarını tamamen göz ardı ederek Ege'nin tamamını bir "Yunan Denizi" haline dönüştürme isteği yatmaktadır. Türkiye ise Ege'nin, iki devletin ortak denizi olduğunu ve Ege'deki yaşamsal çıkarlarından vazgeçmesinin mümkün olmadığını belirtmektedir.

Yunanistan, 1923 Lozan Anlaşması¹⁴ ile 1947 Paris Anlaşması'nın¹⁵ yaratmış olduğu statükoyu, özellikle 10 Aralık 1982 tarihinde imzaya açılan Deniz Hukukuna Dair Birleşmiş Milletler Konvansiyonu'na¹⁶ dayanarak kendi lehine değiştirmek için revizyonist politikalar izlemekte ve bu arada Türkiye'nin devamlı olarak Yunanistan'ın egemenliğine ve egemenlik haklarına karşı taleplerde bulunduğunu iddia etmektedir.¹⁷ Bu nedenle iki devleti ilgilendiren hemen hemen her konu kendiliğinden bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır.

¹³ 2674 sayılı kanun madde 1-6, www.adalet.gov.tr.

¹⁴ Lozan Barış Anlaşmasının metni için bkz. 28 LNTS 11; Peace Treaties, Vol. 4, p.2301.

¹⁵ Paris Barış Anlaşmasının metni için bkz. Treaties and Other International Acts Series No 1648; 49 UNTS.

¹⁶ Third United Nations Conference on the Law of the Sea, A/CONF.62/122, 7 October 1982. Bu anlaşma, hükümleri uyarınca, 9 Aralık 1984 tarihine kadar imzaya açık tutulacak ve altmışıncı onay ve katılma belgesinin sunulduğu tarihten itibaren 12 ay sonra yürürlüğe girecektir (md. 305-308). 31 Aralık 1986 tarihine kadar anlaşma 155 devlet tarafından imzalanmış, bu devletlerden ancak 31'i ki, İzlanda ve Yugoslavya dışında bu devletler Latin Amerika, Asya ve Afrika devletleridir, onaylayarak anlaşmaya bağlanmıştır.

¹⁷ Bkz. Hellenic Ministry of Foreign Affairs <http://www.mfa.gr/foreign/bilateral/agreen.htm>. (Unilateral Turkish Claims in the Aegean).

Ege Denizi sorunlarını şu başlıklar altında ele almak mümkündür:

1. Karasuları sorunu,
2. Kıta sahanlığı sorunu,
3. Hava sahası sorunları,
4. Gayri askeri statüdeki adaların silahlandırılması sorunu,
5. Egemenliği uluslararası anlaşmalarla Yunanistan'a devredilmemiş ada, adacık ve kayalıklar sorunu.

Bu sorunların içinde en önemlisinin karasuları sorunu olduğu değerlendirilmektedir. Karasuları bir devletin denizlerdeki egemenliğini sınırladığına göre denizden kaynaklanan diğer haklarının da belirleyicisi konumundadır. Bu noktadan hareketle, Türkiye ile Yunanistan arasındaki karasuları sorunu çözüldüğünde Ege'deki diğer sorunların da kendiliğinden çözülebileceği düşünülmektedir.

b. Karasuları Sorunu

Ege Denizi'ndeki karasuları sorunu esasen Yunanistan'ın karasularını 6 deniz milinden 12 deniz miline çıkarmak istemesinden kaynaklanmaktadır. Ege'de çok sayıda Yunan adası¹⁸ olduğu ve adaların da karasularının bulunduğu dikkate alındığında, bu artırım neticesinde Ege Denizi'nin çok büyük bir kesimi Yunanistan'ın egemenliğine girmiş olacaktır.¹⁹

Ege Denizi, coğrafi ve jeolojik özellikleri ile üzerindeki çok sayıda adanın varlığı ve konumları nedeniyle özellik arz eden ve iki kıyıdaş devlet olan Türkiye ve Yunanistan kıta ülkelerinin kıyılarıyla çevrilen yarı kapalı bir denizdir. Türkiye ve Yunanistan'ın taraf olduğu

¹⁸ Bazı Yunan kaynaklarına göre Ege'deki ada sayısı 2000-3000 arasında değişmektedir. Ancak Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Seyir, Hidrografi ve Oşinografi Dairesi Başkanlığı'nca yapılan çalışmalar neticesinde, bu sayının 1800 civarında olduğu ve bunların yaklaşık 100'ünde insanların yaşadığı öğrenilmiştir.

¹⁹ Ege Denizi'nin alanı 213.016 km² olup, bu alanda adaların alanı 22.894 km² dir. 6 mil karasularına göre Türk karasuları alanı %7.5, Yunan karasuları alanı %41.5, açık deniz alanı ise %51'dir. Yunanistan'ın karasularını 12 deniz miline çıkarması halinde bu oranlar sırasıyla %9,6, % 61,3 ve %29.1 olacaktır. Başka kaynaklarda bu oranlar biraz farklı olarak verilse de, bu manevra ile Yunanistan'ın çok karlı olacağı sonucu açıkça ortaya çıkmaktadır.

uluslararası anlaşmalar ve özel durumlar Ege Denizi'nin hukuki statüsünü belirlemektedir.

1972 yılına kadar sonuçlanmış olan III. Deniz Hukuku Konferansı'ndan önceki konferanslar Ege'de fazla sürtüşmeye yol açmamıştır. Çünkü birçok devlet tarafından uygun görülen 3 deniz mili uygulamasına rağmen, 6 mil uygulamaları da pratikte bunun işlerliğinin bulunduğunu göstermiştir.²⁰ Ancak, III. Deniz Hukuku Konferansı'nda Türkiye'nin, özellikle Ege'nin özel şartları olan bir deniz olduğunu belirterek itiraz etmesine rağmen, devletlere karasularını 12 deniz miline kadar artırma hakkının verilmesi yeni bir sorunun başlangıcını teşkil etmiştir.

Bu anlaşma kapsamında Yunanistan Parlamentosu, 31 Mayıs 1995 tarihinde, "BMDHS'nin ve Sözleşme'nin 11'inci Bölümünün Uygulanmasıyla İlgili Anlaşmanın Onaylanması Hakkında Kanun" çıkararak sözleşmeyi onaylama işlemini tamamlamıştır.²¹ Bu kanuna göre; Yunanistan'ın, herhangi bir zamanda karasularını 12 deniz mili mesafeye kadar genişletme hakkına sahip olduğu belirtilmektedir. Yunanistan'ın yönelebileceği, Türkiye'yi kendi karasularından açık denize çıkamaz hale getirecek olan böyle eşitsiz hak kullanımı Ankara tarafından "kabul edilemez" hatta bir "savaş nedeni- casus belli" olarak görülmektedir.²²

c. 1982 BM Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin (BMDHS) Karasuları

Yorumu

Günümüzde BM içindeki bir çok ülke tarafından kabul edilmiş olan 1982 BMDHS'ne göre, karasuları şöyle tanımlanmıştır:

²⁰ Michael N Schmitt, "Aegean Angst: A Historical and Legal Analysis of the Greek-Turkish Dispute", *Naval War College Review*, Yaz 1996, XLIX, No. 3, s.4.

²¹ Faruk Sönmezoglu, *Türkiye-Yunanistan İlişkileri & Büyük Güçler*, Der Yayınları, İstanbul, 2000, s.321.

²² TBMM oybirliği ile aldığı 8 Haziran 1995 tarihli karar ile bu tutumunu dünyaya ilan etmiştir.

**TÜRKİYE'NİN AVRUPA BİRLİĞİ MÜZAKERE SÜRECİNDE YUNANİSTAN İLE OLAN
KARASULARI SORUNU**

*Kıyı devletinin egemenliği ülke ve iç sularının, adalar devletlerinde adalar sularının önünde karasuları denen bitişik deniz bölgesine uzanır. Bu egemenlik karasularının üzerindeki hava tabakasına, dibine ve dip altına uzanır.*²³

Bu tanım gereğince adaların da karasuları olduğu teyit edilmektedir. Sözleşmenin 121. Maddesine göre adaların karasuları, kara ülkelerindeki gibi sınırlanır. Ada tanım olarak deniz yükseldiği zaman üstü kapanmayan suyla çevrili doğal bir kara alanıdır. Uluslararası hukuka göre bir ülke egemenlik hakkını karasularının altındaki deniz yatağında deniz yatağının altındaki toprak kütlelerinde ve üzerindeki hava sahasında aynen kullanabilmektedir. Karasularını genişleten bir ülke egemenlik alanını da aynı oranda genişletmiş olur.²⁴ Bu hüküm ile Ege'de bulunan birçok adacık ve kayalık da karasularına sahip olabilecektir.

Yunanistan; büyük bir çoğunlukla onaylanan BM Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin 3'üncü maddesine göre karasularını 12 mile çıkarma yetkisine sahip olduğunu iddia etmektedir. Yunanistan sözleşmeyi imzaladığına göre Ege'de karasularını 12 mile çıkarma hakkına da sahiptir tezini savunmaktadır.

Türkiye ise Yunanistan'ın bu tezine karşılık olarak şöyle bir cevap sunmuştur: Karasularına ilişkin genel ve her yerde uygulanabilecek tek düze bir kural yoktur ve olmamalıdır. Yunanistan Ege'de karasularını 1936 yılında 6 mile çıkararak Lozan Antlaşmasını ihlal etmiştir. Şu anda uygulanan 6 millik karasuyu son limitine ulaşmıştır. Yunanistan'ın 12 mil isteği, kendisinin imzaladığı Deniz Hukuku Sözleşmesinin 300'üncü maddesinde yer alan hakkın suiistimal edilemeyeceği prensibiyle çelişki oluşturmaktadır.

Karasuları 12 mile çıktığı takdirde Ege'nin doğu ve batısında iki Yunan boğazı oluşacaktır. Böyle bir oluşum, Türkiye'nin ulaşım ve

²³ Suat Bilge, *Büyük Dış Türk-Yunan Siyasi İlişkileri 1919-2000*, 21. Yüzyıl Yayınları, Ankara, 2000, s.224

²⁴ Apatay, Çetinkaya. *Yaşadıklarım ve Ege'de Olup Bitenler*, İstanbul, Kazancı Kitap Ticaret,1995, s.514

politik çıkarlarına aykırıdır. Uluslararası deniz birleştiren boğazlardan geçiş, Türk Boğazlarından geçiş gibi serbesttir. Ama 1982 Deniz Hukuku Sözleşmesi'ne göre Yunanistan bu iki boğazda geçiş güvenliği veya trafiği düzenleme hakkına sahip olacaktır. Bu konularda kanun ve yönetmelik çıkarabilir. Ele geçireceği yetkileri kullanması fiili takdirine kalacaktır. Ege Denizi'nin güneyinde oluşacak Yunan boğazları politik bakımdan Türk boğazlarına rakip çıkacak ve politik önemleri paylaşacaktır. Bu durum Yunanistan'ın bölgedeki jeopolitik önemini arttıracaktır.

ç. İki Tarafın Uzlaşma Çabaları

İki ülke arasında anlaşma ortamı sağlamak için atılan ilk adımlardan biri 1976 yılında kabul edilen Bern Deklarasyonudur. Bu deklarasyon kapsamında taraflar görüşmelerde karşılıklı bir mutabakata dayanan bir anlaşma sağlanabilmesi için içten ve kapsamlı olabilmesi ve iyi niyetle yürütebilmesi gerektiğini, görüşmeleri engelleyebilecek bütün girişim ve davranışlardan kaçınacaklarını, ikili ilişkilerde, taraflardan her biri diğerini küçük düşürebilecek her türlü girişim veya davranışlardan kaçınmayı yükleneceklerini ve bu amaçla iki ülke temsilcilerinden bir karma komisyon kurmayı kabul etmişlerdir. Bunların sonucunda iki taraf arasında kademeli bir müzakere süreci başlatılmıştır.²⁵ Bu iyi niyet gösterilerine rağmen, 1987 Martında Yunanistan Bern Anlaşması'nın geçersiz olduğu yaklaşımına girmiştir.

Bern Deklarasyonunun bekleneni vermemesi üzerine Türkiye-Yunanistan arasında yaşanan gerginlikleri biraz olsun hafifletmek ve karşılıklı güven ortamı oluşturmak maksadıyla; tarafların Dışişleri Bakanları Mesut Yılmaz ve Karolos Papoulias tarafından önce 27 Mayıs 1988'de iki ülkenin de hak ve menfaatlerine saygı duyduklarını vurgulayan Atina Mutabakatı imzalanmıştır. Takip eden aylarda, Atina Mutabakatının devamı mahiyetinde, 8 Eylül 1988 tarihinde İstanbul Mutabakatı imzalanmıştır. İstanbul Mutabakatına göre, uluslararası

²⁵ *Türk Yunan Askeri Sorunları ve NATO*, Harp Akademileri Yayınları, İstanbul, 1995, s.82

hava sahasında askeri faaliyette bulunan birimlerle ilgili olarak bir takım kararlar alınmıştır.

Diğer bir deklarasyon da 8-9 Temmuz 1997'de NATO zirvesi gölgesinde gerçekleşen bir uzlaşma protokolüdür. Amerika dışişleri Bakanı Madeline Albright, Yunanistan Dışişleri Bakanı Pangalos, Türkiye Dışişleri Bakanı İsmail Cem arasında yapılmıştır. Sadece karasuları ile ilgili olmasa bile iki ülke arasında oluşabilecek çatışma ortamını önlemeye yöneliktir. Pratikte bu deklarasyonla Yunanistan karasularını 12 mile çıkarmayacak; buna karşılık Türkiye 1970'lerde ortaya koyduğu savaş tehdidi tavrını geri çekecektir. Ancak beklenen olumlu etki Yunan muhalefet partilerinin tavrı yüzünden yaratılamamıştır. Sonuçta bu protokol da uygulamaya koyulamamıştır.

Daha sonraki süreçte Türkiye iki ülke arasındaki sorunlar diplomatik yolla çözülebilir diye ilki 12 Mart 1998'de, ikincisi 11 Mart 1998'de olmak üzere iki barış atağında bulunmuştur. Yunanistan bu iki öneri paketini de geri çevirmiştir.

İki ülke arasında daha önceden yapılmış çeşitli anlaşma ve mutabakatlar da olmuştur. 1964 yılında dönemin Başbakanı Demirel ile Yunanistan cuntası arasında "Meriç Anlaşması" yapılmıştır. Ama çıkan Kıbrıs sorunu nedeni ile anlaşma rafa kaldırılmıştır. Aynı şekilde 1975 ve 1978'de Demirel ile Karamanlis'in imzaladığı "*Bürüksel Anlaşma*"ları da sonuçsuz kalmıştır. 1988'de Ege'de yaşanan büyük krizden sonra Davos'ta görüşen Turgut Özal ile Andreas Papandreu'nun imzaladıkları mutabakattan beklenen sonuçlar alınamamıştır.

Son olarak da iki ülke genelkurmay başkanları arasında 2006 Kasım ayında Yunanistan'da yapılan görüşmeler sonrasında, Ege'de iki ülke silahlı kuvvetleri arasında üzücü olayların engellenmesi amacıyla bir moratoryum imzalanmıştır.

d. Türkiye'nin Karasuları Sorununa Yaklaşımı

Türkiye sürekli olarak karasuları genişliği konusunda tek düze bir kuralın olmadığını savunması nedeniyle 12 mil kuralı uluslararası

hukuk bakımından Türkiye'ye karşı ileri sürülemez tezi ile konuya yaklaşmaktadır. Türkiye'nin yaklaşımına göre 12 mil kuralı Yunanistan'ın iddia ettiği gibi genel bir hukuk kuralı niteliği taşımaktaysa da, bu durum, söz konusu kuralın bölgede taraflar arasında özgür irade ve çok taraflı anlaşmalarla oluşturulan hukukun ortadan kaldırılması anlamını taşıması gerekir. Aksi takdirde hukukta genel kabul gören çok taraflı oluşturulan hukukun daha özel nitelikli hukuktan önce geleceği yönündeki uluslararası hukuk kuralına aykırı bir uygulama söz konusu olacaktır.²⁶

Türkiye bu kapsamda tezlerini şu şekilde sıralamıştır: Ege karasularını 6 milin üzerine çıkarılması açık deniz sahalarını yok denecek kadar azaltacak, bu denizin tümüne yakın kaynakları Yunanistan'a kalacak, Türk Deniz ve Hava Kuvvetleri'nin uluslararası sular ve hava sahası vasıtasıyla Ege'den Akdeniz'e geçişi imkânsız hale getirecektir. Ayrıca Türk Silahlı Kuvvetleri bu deniz üzerinde tatbikat yapamayacaktır ve Ege Denizi Yunan egemenliğine geçecektir. Karasuları genişliği hesaplanırken ülkelerin coğrafi özelliklerine uygun olarak belirlenmesi gerekmektedir. Uluslararası hukukun yerleşmiş bir kuralı olduğu kabul edilen ; " bir kıyı devletinin fiilen ve otomatikman ve başlangıçtan beri sahip olduğu kıta sahanlığı haklarının karasuları gibi bir başka kavrama ilişkin yeni gelişmelere dayanarak elden alınması, hukuksal bir çelişkidir ve geçerli olamaz"²⁷ kuralına göre Yunanistan Ege'de tek taraflı olarak karasularını 12 mil yapamaz. Ayrıca karasuları saptama yetkisi kıyı devletin egemenlik yetkisine girmektedir iddiası, ancak buna başka devletlerce itiraz edilmemesi durumunda geçerlidir. Deniz alanlarının sınırlandırılmasının her zaman uluslararası yönü vardır. Bu yalnızca kıyıdaş devletin iç hukukunda açıklandığı biçimiyle onun iradesine bağlı olamaz.

Bu görüşlerin bir sonucu olarak Türkiye; Ege'de karasuları genişliğinin 6 deniz mili olduğunu ve böyle kalmasının da hukuksal şartların yanında coğrafi özelliklerin ve tarihi şartların sebep olduğu

²⁶ Faruk Sönmezoglu, *Türkiye-Yunanistan İlişkileri & Büyük Güçler*, Der Yayınları, 2000, s.327

²⁷ Ege Denizi ve Ege Adaları, Harp Akademileri Yayınları,1995, s.175

zorunluluklardan kaynaklandığını belirterek genel olarak aşağıdaki görüşlere sahiptir:

- Türkiye, karasularının genişliği konusunda genel olarak kabul edilen ve dünyanın her bölgesinde uygulanacak bir kuralın bulunmadığını 1982 BMDHS Konferansı boyunca dile getirmiş ve sözleşmeye taraf olmamıştır. Ancak, bu kuralın günün birinde teamülü hukuk kuralı değeri kazanması durumunda bile, kuralın başından beri karşısında olan tutumundan dolayı kendisine karşı uygulanamayacaktır. Bu duruma uluslararası hukukta “ısrarlı itirazcı” (Persistent Objector) adı verilmektedir.

- 1982 tarihli BMDHS'nin 3'üncü maddesinde yer alan 12 deniz mili kriterinin sözleşmenin bütünü içinde değerlendirilmesi gerekir. Bu çerçevede sözleşmenin özellikle sahilleri bitişik veya karşılıklı olan ülkeler arasında karasularının sınırlandırılması ile ilgili 15'inci, kapalı ve yarı kapalı denizlerle ilgili 122'nci, denizlerde kıyısı bulunan devletler arasındaki işbirliğini düzenleyen 123'üncü, iyi niyet ve hakkın kötüye kullanılması başlıklı 300'üncü ve açık denizler üzerinde egemenlik iddialarının geçersizliği başlıklı 89'uncu maddeleri karasuları ile ilişkili görülmektedir. Bu nedenle, Türkiye, Yunanistan'ın Ege'de 12 deniz mili karasuları kriterini uygulayabileceği iddiasına, yukarıda belirtilen hususların da dikkate alınarak, hakkaniyet prensibine göre “anlaşma” yoluyla tespit edilmesi gerektiği görüşü ile karşı çıkmaktadır.

- Bir devlet karasuları genişliğini belirlerken, diğer bir devletin açık denizlere doğrudan çıkmasını engelleyemez. Bu sebepten dolayı Yunanistan'ın Ege'de karasularını 12 mile çıkarması kabul edilemez görüşü Türkiye'nin temel aldığı bir dayanaktır.

- Karasuları genişliği, denizlerin coğrafi özellikleri göz önünde bulundurularak tespit edilmelidir. Böyle bir tespit ise, Ege'de tarihi oluşum içerisinde yapılmıştır ve karasularının 6 deniz mili olduğu kesin hükme bağlanmıştır. Türkiye, 6 milin üzerindeki bir genişlik esasını, egemenlik haklarına tecavüz olarak kabul etmektedir.

- BMDHS'nin 3'üncü maddesi ile esasen "karasuları genişliği 12 mildir" değil, "12 deniz mile kadar genişletilebilir" denmektedir. Bu yaklaşım 12 milin her denizde uygulanamayacağının dolaylı itirafı anlamına gelmektedir.

Konuyla ilgili olarak bazı uzman Türk hukukçular ise hukuki açıdan konuyu açıklar mahiyette bazı yaklaşımlarda bulunmuşlardır. Bu yazarlardan Göze, "karasuları devlet ülkesinin bir kısmı sayıldığından, devlet açık deniz rejimine tabi ve devletler arası camianın istifadesine arz edilmiş olan sahaları tek taraflı iradesi ile ülkesine dahil edemez" şeklinde yanıt vermektedir. Yine Göze'ye göre, "Devletler Hukuku Komisyonu, bir devletin, kendi karasuları hududunu tek taraflı olarak genişletebilmesini bazı şartlara tabi tutmuştur, her devlet tek taraflı olarak karasuları sınırlarını genişlettiği takdirde, bu, doğrudan doğruya diğer devletler nezdinde muteber olmayacak; münhasıran bu genişlemeye itiraz etmeyen devletlerle, bir mukavele ile veya zımnen bu genişlemeyi kabul etmiş devletler ve nihayet bu çeşit genişlemeyi benimseyen bir mahkeme veya hakem kararına taraf olan devletler hakkında bir hüküm ifade edecektir." diye belirtmektedir.²⁸

Diğer bir hukukçu Akın, "Kıyasal Devletin tek yanlı olarak karasuları sınırlarını tespit etmesi olayı, Devletler Hukuku açısından, temelli bir hak değildir. İngiltere ile Norveç arasında "balıkçılık davası" adı ile ün yapmış bir dava dolayısıyla verdiği kararda Lahey Adalet Divanı, denizle ilgili herhangi bir sahanın sınırlandırılması olayının daima uluslararası bir karakter arz ettiğini ve Devletler Hukukunu ilgilendirdiğini ve sadece iç hukukta yer alan hüküm ve kurallara dayanarak kıyasal devletin kendi arzusuna göre, denizlerde sınırlama yapamayacağını açıkça belirtmiştir" diye ifade etmektedir.²⁹

Toluner ise, "antlaşmalar, taraf olan devletler bakımından bağlayıcıdır, taraf olmayan devletler bakımından ne hak, ne de borç yaratır. Bir kural ne kadar genellikle kabul edilirse edilsin, bu kuralın

²⁸ Turgay Cin, *Türkiye ve Yunanistan Bakımından Ege'deki Karasuları Genişliği Sorunu*, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2000, s.130.

²⁹ Turgay Cin, a.g.e, s.131.

oluşumu aşamasından itibaren kendisine uygulanmasına açıkça ve tutarlı bir biçimde itiraz etmiş olan bir devlete karşı ileri sürülemez" diye belirtmektedir.³⁰ Ayrıca Toluner'e göre Yunanistan'ın karasularını 6 deniz milden 12 deniz mile kadar genişletmesi sonucu iki devlet arasındaki mevcut sınırlar değişecektir. "Bu durumda karasuları genişliği de dahil olmak üzere Türk ve Yunan sınırlarının her iki ülke arasında "sulhen" bir diğer ifadeyle, Türkiye'nin de savunduğu gibi eşit uzaklık veya orta hat kriteri yanında, özellikler arz eden deniz alanlarında anlaşma yoluyla tespit edilmesi gerekmektedir."³¹ demektedir.

Sonuç olarak, Türkiye başından beri söz konusu sözleşmeye karşı çıktığından ve sözleşmenin başlangıç dahil çeşitli maddelerinde ifadesini bulan, hakça bir çözümün bulunması, Ege Denizi'nin coğrafi özellikleri olan bir deniz olmasından "özel durumlar arz eden", "kapalı veya yarı kapalı deniz", "iyi niyet ve hakkın kötüye kullanılması veya kısaca hakkaniyet", gibi hususlar, Türkiye'nin Ege Denizi'nde hukuken haklılığını ortaya koyan ilkelerdir. Bununla beraber, sözleşmede yer alan hükümlerin yanında ayrıca Uluslararası Adalet Divanı kararları da Türkiye'nin haklılığını ve itirazlarının haklılığını destekler mahiyettedir. Bütün bu sebeplerden, Yunanistan'ın karasularını 6 deniz milin üzerine çıkarma hakkı olmadığı anlaşılmaktadır.

e. Yunanistan'ın Karasuları Sorununa Yaklaşımı

Yunanistan, 12 deniz mili genişlik esasının genel kural oluşturduğunu ve BMDHS'nin 3'üncü maddesinin teamül hukukunun bir hükmü olduğunu iddia etmekte, bu nedenle karasularının genişliğini 12 deniz mili olarak belirlemenin, kıyı devletinin takdir yetkisine girdiğini ve kıyı devletinin bu yöndeki yetkisini dilediği gibi kullanabileceği tezini savunmakta ve Ege'de böyle bir sorunun varlığını kabul etmemektedir. Yunanistan'ın karasuları konusundaki görüşleri aşağıdaki maddelerde olduğu gibidir:

³⁰Turgay Cin, a.g.e, s.131.

³¹ Turgay Cin, a.g.e, s.133.

- Karasuları genişliği kıyıdaş devletin egemenlik yetkisi içindedir. Devlet bu konudaki yetkisini takdir hakkına dayanarak istediği şekilde kullanabilir.
- Uluslararası hukukta karasularının genişliği 12 deniz mili olarak kabul edilmektedir.
- Ege'deki Yunan adaları, kıta ülkesi ile ekonomik ve siyasal bütünlük oluşturduğundan adaların da karasuları, deniz alanlarının tespitinde aynı kriterlerle tespit edilmiştir.
- Adalara takımda rejimi uygulanmalı ve uluslararası hukukta yer aldığı şekliyle Ege'nin suları Yunan iç sularına dahil edilmelidir.

Bu yaklaşımların yanı sıra Yunanlı yazar *Mihail*, Yunan karasularının 12 mile genişletilmesinin tek taraflı bir işlem olduğunu, çünkü bunu yapma imkânına ve ehliyetine sadece Yunanistan'ın sahip olduğunu ileri sürmüştü, diğer taraftan tek taraflı olarak yapılan bu işlemin, diğer devletlere karşı geçerlilik kaynağının uluslararası hukuk olduğunu ve gerçekten tek taraflı olarak Yunan karasularının 12 mile genişletilmesinin Uluslararası Hukuka uygun olduğunu iddia etmiştir.³²

Başka bir Yunanlı yazar *İkonomidis*, 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin 3'üncü maddesinin bugün için tartışmasız 12 deniz millik karasuları genişliği kuralının teamül oluşturduğu ve her devlet tarafından tek taraflı olarak sözleşmenin yürürlüğe girmesi beklenilmeden, 12 deniz millik karasuları genişliğinin benimsenebileceğini iddia etmektedir.³³

Yunanlı yazar *Kozak* ise, "devletler, sözleşmeyi ister kabul etsinler, ister kabul etmesinler uygulamak zorundadırlar. 1982 Sözleşmesi'nin

³² Turgay Cin, a.g.e, s.127.

³³ Turgay Cin, a.g.e, s.128.

bugünkü zorunlu uygulanma statüsünün kaynağı, sözleşmenin teamül hukukundan kaynaklanmasındandır"³⁴ iddiasında bulunmaktadır.

Başka bir Yunanlı yazar *Niko Jau*, "bugün Yunan karasuları genişliği 6 mildir. Ancak Jamaika Konferansı'nda "oybirliği" ile 12 mil kuralı kabul edildiği için, ülkemiz eğer isterse, kendi uygun göreceği, seçeceği bir zamanda karasularını 12 mile genişletme egemenlik hakkına sahiptir. Söz konusu genişliği ülkemizin ne zaman uygulayacağı, ülkemizin iç sorunudur" diye belirtmektedir.³⁵

Sonuç olarak, Yunanlı uzmanlar kabul edilen anlaşmalar gereği Ege'de Yunanistan'ın 12 millik karasuları kullanımının bir hak olduğunu ve bu hakkın kullanımının ise Yunanistan'a bağlı olduğu görüşünü savunmaktadırlar.

4. AB'NİN EGE'DE YUNANİSTAN'DAN KAYNAKLANAN SORUNLARA YAKLAŞIMI

Hukuken AB, Ege'de Türkiye ve Yunanistan arasındaki anlaşmazlıkların tarafı konumunda değildir. En azından Türkiye tarafından tanınmadıkça "ilgili taraf" sıfatı olamaz.³⁶ Ancak, zaman zaman AB'nin siyasi olarak bazı girişimlerde bulunduğu görülmektedir. Ayrıca AB, 1982 BMDHS'ni kabul etmiştir ve bu anlaşma AB müktesebatı içinde yer almaktadır. Bu sebepten dolayı AB'nin, Yunanistan'ın karasularını genişletme girişimlerini anlayışla karşılayacağı değerlendirilmektedir.

AB mevzuatına göre, Türkiye'nin AB üyeliği için, "Türkiye'nin komşularıyla olan sınır anlaşmazlıklarını" giderme yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu sayede Türk-Yunan anlaşmazlıklarında AB de bir şekilde Türkiye'nin muhatabı haline gelmiştir. Müzakere sürecinin

³⁴ Turgay Cin, a.g.e, s.129.

³⁵ Turgay Cin, a.g.e, s.129.

³⁶ Sevin Toluner, *Milletlerarası Hukuk Açısından Türkiye'nin Bazı Dış Politika Sorunları*, Beta Yayıncılık, İstanbul Kasım 2000, s.45.

başlangıcı olarak sayılabilecek olan 1999 Helsinki Bildirgesi'ne de bu anlaşmazlık konuları Yunanistan tarafından dahil edilmiştir. Bu sayede AB'nin konunun takipçisi olduğu adaylık sürecinin başlangıcında teyit edilmiş ve Yunanistan özellikle Ege sorunlarını bu şekilde çözüme yoluna girmiştir.

AB'nin konuyla ilgili yaklaşımları Türkiye açısından çok olumlu değildir. Doğal olarak, üyesi olarak kabul ettiği Yunanistan'ı üçüncü ülkelere karşı korumaktadır. Hatta 1999 öncesinde Kardak krizinden sonra 15 Şubat 1996 tarihinde Avrupa Parlamentosunun yayınladığı aşağıdaki bildiri de bu tavrı açıkça görmektedir:

*“Avrupa Parlamentosu, Doğu Ege’de Kardak Adası ile ilgili olarak Türkiye’nin provokatif askeri operasyonlarından kaygı duymaktadır. Kardak Adası 1923 yılındaki Lozan Antlaşması, 1932 yılında İtalya ve Türkiye arasındaki protokol ve 1947 Antlaşmasına göre Oniki Adalar grubuna dahildir ve 1960’lı yıllardaki Türk haritaları bile bu adaları Yunan toprağı olarak göstermektedir. Avrupa Parlamentosu Türkiye’nin, bir AB üyesi olan Yunanistan’ın egemenlik haklarını tehlikeli bir biçimde ihlal etmesinden ve Ege’deki askeri gerginliğin artmasından ciddi biçimde kaygı duymaktadır. Yunanistan’ın sınırlarının aynı zamanda AB’nin dış sınırlarının parçası olduğunu vurgular. Avrupa Parlamentosu Türkiye’den, Ege’deki, özellikle Kardak Adasına ve kıta sahanlığının sınırlarının belirlenmesine ilişkin olarak, farklılıkların giderilmesine çalışılmasında uluslararası hukuk ilkelerine saygı gösterilmesini istemektedir”.*³⁷

AB'nin tavrında bugün için herhangi bir değişiklik olmamıştır. AB Türkiye'nin 17 Aralık ve 3 Ekim süreçlerinin her birinde yukarıdaki ifadelere benzer yazılı bildirimlerle tavrını net bir şekilde sınır anlaşmazlıkları ve iyi komşuluk ilişkileri altında Yunanistan'dan yana koymuştur. Hatta en son 2006 Kasım ayında yayınlanan ilerleme raporunda da bu konuya atıfta bulunulmuş Türkiye'nin “casus belli” ilanından vazgeçmesi gerektiği belirtilmiştir.

³⁷ “Avrupa Birliği Türkiye’den Ne İstiyor? ” *Stratejik Analiz Dergisi*, ASAM yayını, sayı 21, Ocak 2002, s. 25.

Avrupa Birliği, Ege sorunlarında genel olarak Yunanistan'ın tezlerini desteklemekte ve Türkiye'yi tehdit etmektedir.³⁸ Avrupa Parlamentosu çeşitli defalar, Türkiye'nin Avrupa Birliği'nin bir üye devleti olan Yunanistan'ın egemenlik haklarını tehlikeli bir biçimde ihlal etmesinden, Ege'deki askeri gerginliğin artmasından ciddi biçimde kaygı duyduklarından ve Yunanistan'ın sınırlarının aynı zamanda Avrupa Birliği'nin dış sınırlarının parçası olduğunu vurgulamaktan bahsetmektedir.

5. TÜRKİYE-YUNANİSTAN ARASINDAKİ SORUNLARIN ÇÖZÜMÜ VE AB'YE GİRİŞ

AB Kriterlerinde siyasi konularla ilgili maddelerde sınır anlaşmazlıklarının müzakereler yoluyla barışçı bir şekilde çözülmesi istenmektedir. Dolayısıyla Türkiye, Yunanistan ile olan tüm sorunlarını barışçı yollarla çözerek AB'ye üye olmak durumundadır. Bu noktadan hareketle özellikle son yıllarda iki ülke arasında dışişleri bakanları seviyesinde bir takım müzakereler yapılmış ve bazı konularda mutabakat sağlanmıştır. Bu çabalara örnek olarak, Türkiye ve Yunanistan Dışişleri Bakanları Gül ve Papandreou, 26 Mayıs 2003 tarihinde Girit'te gerçekleştirdikleri toplantıda, askeri akademiler ve askeri hastaneler arasında değişim programlarını da içeren, güven artırıcı önlemler konusunda uzlaşmışlardır. 2003 Temmuz ayında ise her iki ülkenin Barış İçin İşbirliği (BİO) eğitim birimleri arasında personel değişimine dair ek önlemler üzerinde uzlaşmaya varılmıştır. 16 Eylül 2003 tarihinde Ege üzerindeki sivil hava trafiğini düzenleyen bir anlaşma imzalanmıştır. Ayrıca, her iki ülke 2003 sonbaharında gerçekleştirmeyi öngördükleri askeri deniz tatbikatlarını iptal etmişlerdir. Her ne kadar Ege üzerinde tarafların Hava Kuvvetleri arasında istenmeyen olaylar meydana gelse de bu tatbikatlar 2006 yılı itibarıyla iptal edilmeye devam edilmektedir.³⁹

³⁸ Erol Manisalı, *Avrupa Çıkmazı*, Otopsi Yayınları, İstanbul, 2001, s.193.

³⁹ Türkiye-Yunanistan Ders Notları, Harp Akademileri, 2006, İstanbul.

İki ülke arasındaki ticari ve ekonomik ilişkiler derinleşmeye devam etmektedir. İki ülke, Şubat 2003'te Türkiye'den Yunanistan'a doğal gaz aktarımını öngören bir anlaşma imzalamıştır. Bu doğal gaz hattının inşaatına başlanmış olup önümüzdeki yıllarda bu projenin bitirilmesi beklenmektedir. Aralık 2003'de imzalanan bir anlaşma ile de iki ülke arasındaki ticareti artırmak için çalışmalar yapılmasına karar verilmiştir. Bu çerçevede turistlerin iki ülke arasındaki, hareketlerine yardımcı olmak için bir protokol imzalanmıştır. Ayrıca AB konularıyla ilgili olarak, bir Yunan görev gücü de Türkiye'ye AB müktesebatı ile ilgili konularda teknik yardım sağlamak üzere görevlendirilmiştir.

Türkiye AB adayı ve bir NATO üyesi olarak, AB üyesi olmayan Avrupalı ortakların AB tarafından yönetilen ve NATO kaynaklarının kullanıldığı operasyonlara katılımına ilişkin usulleri onaylamıştır. Bu Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın etkin bir şekilde ortaya çıkmasını şimdiye kadar aksatmış olan bir sorunu çözmüştür.

6. AB İLE MÜZAKERE SÜRECİNDE PROBLEMLERİN ÇÖZÜMÜYLE İLGİLİ TEKLİFLER

AB müktesebat olarak, 1982 BM Deniz Sözleşmesini kabul etmiştir. Türkiye'nin taraf olmadığı 1982 BM Deniz Hukuku Sözleşmesi, konumuzla ilgili olarak karasuları genişliğinin 12 mile çıkarılmasına imkan verdiği için bu durum Türkiye'nin faydasına uygun bir uygulama değildir. Bundan dolayı 1982 BM Deniz Sözleşmesi'nin karasuları ile ilgili bölümü AB sürecinde dikkatli bir şekilde müzakere edilmelidir.

AB'ye girmek için, Türkiye-Yunanistan arasındaki sorunlarda, bu sorunların Yunanistan'ın lehine çözümlenecek şekilde taviz verilmemesinin, AB ülkelerinin konuya müdahil olmaları engellenerek her sorunun kendi içinde ve birbiriyle bağlantılı olarak kıymetlendirilmesinin, bu maksatla, Türk-Yunan diyaloguna devam edilmesinin gerekli olduğu değerlendirilmektedir.

Ege uyuşmazlıklarının temellerinden biri olan kara suları konusunda, birinci seçenek olarak Ege'de muhtemel bir çözümün 6 mil kara suları genişliği esasına dayandırılması ve 6 milin üzerinde herhangi bir uygulamaya izin verilmemesini, 6 milin üzerindeki bir genişlemenin "casus belli" olacağının uluslararası platformlarda vurgulanmaya devam edilmesi düşünülmelidir. 1982 BM Deniz Sözleşmesi'nin karasuları ile ilgili bölümünün tanınmaması, bu konuda ısrarlı retçi konumunun sürdürülmesi, Ege Denizi'nin yarı açık bir deniz olduğu ve karasularının ancak kıyıdaş ülkelerinin rızalarıyla genişletebileceğinin savunulması ve bunun da söz konusu anlaşma doğrultusunda ele alınması uluslararası platformlarda dile getirilmelidir. İkinci seçenek olarak, yine Ege'deki egemenlik haklarının ön planda tutulması, "casus belli" den vazgeçilmesi ancak Yunanistan'ın 12 millik karasuları sınırının 6 mil üzerinde tanınmayacağını bildirilmesi ve bunun sonucu olarak Yunanistan tarafından yapılacak müdahalelere en şiddetli şekilde önlem alınacağını ilan edilmesi düşünülebilir. Bu sayede uluslararası hukuk tarafından hoş karşılanmayan ve savaş taraftarı olan bir politika (casus belli) yerine hukuktan doğan haklarını koruyan savunmacı bir politika izlenmiş olur. Bu ise uluslararası hukuk açısından daha ılımlı olarak karşılanır.

AB'nin jeopolitik ve jeostratejik konumu ve büyük bir pazar olması nedeniyle, Türkiye'yi tamamen dışlayamayacağı bilinmektedir. Dolayısıyla Türkiye'nin bu durumu müzakereler sırasında dikkatli bir şekilde kullanılmalıdır

Katılım Ortaklığı Belgesi'nde giderilme sorumluluğu Türkiye'ye yüklenen Türk-Yunan sorunlarında, asıl sorunlu olan ülkenin Yunanistan olduğu yönünde, Türkiye'nin iştirak ettiği bütün uluslararası platformlarda sürekli ikna faaliyetlerinde bulunulmalıdır.

Yunanistan'ın kendi kamuoyuna uyguladığı gibi, Türkiye de kendi kamuoyunu Türk-Yunan sorunları konusunda bilinçlendirilmelidir.

Türkiye'nin, AB üyeliğinin gerçekleşmeyebileceği ihtimali de dikkate alınarak, neler yapılabileceğinin akademik seviyedeki çeşitli

platformlarda kıymetlendirilmesi gündeme getirilmelidir.

Yunanistan'la mevcut sorunların Türkiye lehinde gelişmesi için; Türkiye'nin bir taraftan her zaman güçlü, caydırıcı ve dinamik bir silahlı kuvvetlere sahip olurken, diğer taraftan, istikrarı sağlaması, dış politikada hak ve menfaatlerini korumadaki kararlılığını muhafaza etmesi, tüm uluslararası platformlarda siyasileri, bilim adamları/kurumları, sivil toplum örgütleri, işadamları ve Türkiye dışındaki Türklerden oluşan topyekun propaganda gücünü uyumlu bir şekilde yönlendirmesinin gerekli olduğu değerlendirilmektedir.⁴⁰

7. SONUÇ

Ege Denizi kritik bir enerji yolu olması sebebiyle çok önemlidir. Yunanistan, bulunduğu coğrafyada tarihi ve siyasi altyapısına dayanarak Balkanlarda liderlik görevini üstlenmek, bölgede söz sahibi olmak istemektedir. Ancak bu ideali karşısında kendisine rakip ve engel olarak, Türkiye'yi görmektedir. Bu kapsamda Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından bugüne kadar meydana gelen sorunlara karşı diplomatik olarak inisiyatifini elinde bulundurarak AB ve Yunan diasporasını harekete geçirerek özellikle Ege'de avantaj elde etmeye çalışmaktadır.

Türk-Yunan ve Kıbrıs sorunlarının çözümünün, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girmesi için bir ön şart gibi öne sürülmesi, AB açısından hoş ve uygun olmayan bir davranış olarak değerlendirilmekle birlikte Türkiye de uzun bir süreden beri diyalog yoluyla bu sorunların çözümünü arzu ettiğini her platformda dile getirmiştir. Ancak, çözümlenmesi gereken ve Türkiye tarafından gerçek birer sorun olarak nitelendirilen kıta sahanlığı, karasuları, hava sahası, FIR-Hattı, Ege Adaları'nın silâhsızlandırılmış statülerinin Yunanistan tarafından bozulup silâhlandırılması ile Batı Trakya Türklerine yönelik insan

⁴⁰ Barbaros Büyüksağnak, *Avrupa Birliği'ne Giriş Sürecinde Yunanistan İle Arasındaki Sorunların Türkiye'nin Avrupa Birliği Tam Üyeliğine Etkileri*, Harp Akademileri Yayınları, İstanbul, 2002, s. 5-1.

hakları ihlalleri gibi temel anlaşmazlık konuları mevcut iken, Yunanistan bunlardan sadece kıta sahanlığının ele alınabileceğini ve bunun da Uluslararası Adalet Divanı'na götürülmesi gereken bir sorun olduğunu söylemekte, diğer konuların kendi egemenlik alanına girdiğini ileri sürerek, bunları kesinlikle tartışmayacağını vurgulamaktadır. Ancak en son 2004 yılında Uluslararası Adalet Divanı'nda görüşülmesi gereken kıta sahanlığı sorununun değişen şartlar altında bu mahkemeye götürülmemesine de itiraz etmemiştir. Bu bilgiler ışığında AB içinde bulunan Yunanistan'ın Türkiye ile olan bütün sorunlarını kendi çıkarları doğrultusunda çözmeye çalışacağı kesindir.

Türkiye, Yunanistan'la yaşanan bu sorunlar karşısında, ulusal menfaatleri gereği, savunmacı politikalar üretmekle beraber pro-aktif de olmak zorundadır. Kendi tezlerini hukuksal gerekçelerle başta AB olmak üzere her türlü uluslararası ortamda dile getirmelidir. Aksi halde Türk Yunan sorunlarında Kıbrıs'ta olduğu gibi haklı olduğu halde uluslararası arenada olumsuzluklar yaşayabilecektir.

Bu çalışmanın konusu olan karasuları ile ilgili olarak Yunanistan'ın tek taraflı olarak Ege Denizi'nde karasularını mevcut 6 milin ötesine uzatma hakkı olmadığı düşünülmektedir. Çünkü, Türkiye'nin Lozan Barış Antlaşması'yla, adaların silahtan ve askerden arındırılması koşuluyla Yunanistan'a bırakılmış olması, Ege'de kurulan Lozan dengesi, Ege Denizi'nin özel durumu, yarı kapalı deniz olması gibi ve Uluslararası Adalet Divanı'nın bugüne kadar vermiş olduğu kararları ışığında konu incelendiğinde Yunanistan'ın Ege'de mevcut 6 milin üzerinde bir karasuları genişliğinin uygulanmasını imkânsız kıldığı ortaya çıkmaktadır.

Karasuları konusu AB müzakere sürecinde 35 adet fasıl içinden siyasi kriterler (dış ilişkiler) içinde görüşülecektir. Siyasi kriterler en önemli olan fasıldır. Ayrıca diğer fasılların içine de siyasi kriterlerin konulması ihtimal içindedir. Bu sebepten dolayı "her şeye rağmen AB" demek yerine milli çıkarlar ve kullanılacak argümanlar ciddi bir şekilde birleştirilerek hazırlıklı bir şekilde AB ile konular müzakere edilmeli, ihtiyaç duyulduğu zaman da özellikle Ege konusunda diğer ülkelerin katılım sürecinde yapıldığı gibi geçici ya da kalıcı istisnalar talep edilmelidir.

TÜRKİYE'NİN AVRUPA BİRLİĞİ MÜZAKERE SÜRECİNDE YUNANİSTAN İLE OLAN
KARASULARI SORUNU

AB Türkiye'nin en büyük medeniyet projesidir. Türkiye bu topluluğa isteyerek girmektedir. Ancak her şeyden önemli olan Türk Milletinin refahı, devletinin bekasıdır. Bunun haricinde hiçbir şey önemli değildir. AB Türkiye'nin değerlerini daha da ileriye götürecektir ve geliştirecektir. Bunun aksi olacağı durumları bile bile AB konusunda ısrarlı olmanın Türk Milletinin çıkarlarına pek fayda getirmeyeceği değerlendirilmektedir. Bu konuda dikkatli ve hassas olmak hayati önem taşımaktadır.

Çalışmamızı Türkiye'nin kurucusu Ulu Önder Atatürk'ün 1923 yılında söyledikleri ile bitirmek istiyoruz: *“Bir milletin gücü ve imkanları kendi varlığını korumak ve geliştirmek için kullanılmalıdır. Bunu unutmak ve milletin tüm enerjisini yabancıların amaçları için kullanmak çok büyük bir hatadır.”*

KAYNAKÇA:

1. "Avrupa Birliği Türkiye'den Ne İstiyor?" *Stratejik Analiz Dergisi*, ASAM yayını, sayı 21, Ocak 2002.
2. "Presidency Conclusions, Helsinki European Council 10th and 11th December 1999", SN 300/99.
3. 1958 Cenevre Deniz Hukuku Sözleşmesi.
4. 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuk Sözleşmesi.
5. Aktan, Çoşkun Can, "Avrupa Birliği'nin Doğuşu, Gelişimi ve Genişleme Süreci", *Yeni Türkiye*, 2000.
6. Apatay, Çetinkaya, *Yaşadıklarım ve Ege'de Olup Bitenler*, İstanbul, Kazancı Kitap Ticaret, 1995.
7. Büyüksağnak, Barbaros, *Avrupa Birliği'ne Giriş Sürecinde Yunanistan ile Arasındaki Sorunların Türkiye'nin Avrupa Birliği Tam Üyeliğine Etkileri*, Harp Akademileri Yayınları, İstanbul, 2002.
8. Bilge, Suat. *Büyük Düş Türk - Yunan Siyasi İlişkileri 1919-2000*, 21. Yüzyıl Yayınları, Ankara, 2000.
9. Çelik, F., *Milletlerarası Hukuk*, İkinci Kitap, İstanbul, 1989.
10. Dyke, J. M. *The Interconnected Aegean Sea Disputes, Problems of Regional Seas Symposium 2001*, TÜDAV Yayınları, 2001, İstanbul.
11. *Ege Denizi ve Ege Adaları*, Harp Akademileri Yayınları, 1995.
12. *Ege'de Türk Yunan Askeri Sorunları ve NATO*, Güneydoğu Avrupa Müttefik K.K.K.'lığı Yayınları, 1995.
13. *Enerji Sempozyumu 26-27 Ocak 2006*, Harp Akademileri, İstanbul.
14. Göknil, M.N, *Hava Hukuku*, İ.Ü Hukuk Fakültesi Yayını, İstanbul, 1951.
15. Gündüz, Aslan, "AB-Türkiye İlişkilerinin Tarihsel, Hukuksal, Temelde Değerlendirilmesi", *AGSK, AB ve NATO İlişkilerinin Geleceği ve Türkiye'ye Etkileri Sempozyumu*, HAK, İstanbul, 11-12 Ocak 2001.

16. Harp Akademileri, "Yunan Dış Politikasının Temel İlkeleri", *Dış Basın Bülteni*, İstanbul, Temmuz 2001.
17. Hellenic Ministry of Foreign Affairs <http://www.mfa.gr/foreign/bilateral/agreen.htm>. (Unilateral Turkish Claims in the Aegean).
18. İlhan, Suat, *Avrupa Birliğine Neden Hayır*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2000.
19. Kabaalioğlu, Haluk, *Avrupa'da Bütünleşme Hareketlerinin Tarihi Gelişimi*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, İstanbul, 1993.
20. Kabataş, Emel, *Lozan Antlaşması'ndan Günümüze Türk-Yunan İlişkilerinde Ege Denizi ve Ege Adaları Sorunu*, T.C. İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk İlkeleri İnkılap Tarihi Ana Bilim Dalı, İstanbul, 2001.
21. Karluk, Rıdvan, "AB-Türkiye Gümrük Birliği", *Yeni Türkiye*, Mart-Nisan 1995.
22. Kılınç, Uğur, "Avrupa Birliğine Neden Evet?", *Yeni Türkiye*, 2000.
23. Kopenhagen Ölçütleri, <http://www.eureptr.org.tr/kriterler.html>
24. Kurumahmut, Ali, *Ege'de Temel Sorun Egemenliği Tartışmalı Adalar*, Ankara, Türk Tarih Kurumu, 1998.
25. Lozan Barış Anlaşması.
26. Manisalı, Erol, *Avrupa Çıkmazı*, Otopsi Yayınları, İstanbul, 2001.
27. Manisalı, Erol, *Gümrük Birliğinin Siyasal ve Ekonomik Bedeli*, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1996.
28. Öymen, Onur, *Türkiye'nin Gücü*, AD Kitapçılık AŞ, İstanbul, Aralık 1998.
29. Özkan, İ.Reşat, *Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri ve Yunanistan*, Harp Akademileri Basım Evi, İstanbul, 2001.
30. Pazarıcı, Hasan, *Uluslararası Hukuk Dersleri İkinci Kitap*, Turhan Kitabevi, Ankara, 1999.

31. Schmitt, Michael N., "Aegean Angst: A Historical and Legal Analysis of the Greek-Turkish Dispute", *Naval War College Review*, Summer 1996, XLIX, No. 3.
32. Sönmezoğlu, Faruk, *Türkiye-Yunanistan İlişkileri & Büyük Güçler*, Der Yayınları, İstanbul, 2000.
33. Toluner, Sevin, *Milletlerarası Hukuk Dersleri*, Beta Yayınları, İstanbul, 1996.
34. Toluner, Sevin, *Milletlerarası Hukuk Açısından Türkiye'nin Bazı Dış Politika Sorunları*, Beta Yayıncılık, İstanbul Kasım 2000.
35. Cin, Turgay, *Türkiye ve Yunanistan Bakımından Ege'deki Karasuları Genişliği Sorunu*, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2000.
36. *Türkiye'nin Dış Politikasında Avrupa Birliği ve Alternatifleri*, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 2000.
37. *Türkiye-Yunanistan Ders Notları*, Harp Akademileri, 2006, İstanbul.
38. *Türk-Yunan İlişkileri Sorunlar-Argümanlar, Turkish-Greek Relations Disputes and Arguments*, Harp Akademileri Yayınları, İstanbul, tarihsiz.